

Tomasz Homa<http://orcid.org/http://orcid.org/0000-0002-4430-2591>

Uniwersytet Ignatianum w Krakowie

tomasz.homa@ignatianum.edu.pl

Łukasz Burkiewicz<http://orcid.org/http://orcid.org/0000-0001-9115-0837>

Uniwersytet Ignatianum w Krakowie

lukasz.burkiewicz@ignatianum.edu.pl

DOI: 10.35765/pk.2023.430401.03

Wydział Teologiczny w Krakowie a jezuiti. Kilka słów wstępu

W ubiegłym roku obchodziliśmy jubileusz 625-lecia Wydziału Teologicznego w Krakowie. Z tej okazji władze Uniwersytetu Jagiellońskiego i Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie zorganizowały konferencję naukową nawiązującą do tradycji i dziedzictwa krakowskiego Wydziału Teologicznego. Do tego wydarzenia przyłączył się również Uniwersytet Ignatianum w Krakowie jako gospodarz publikacji związanej z tym doniosłym wydarzeniem, użyczając na ten cel łamów *Perspektyw Kultury* – jednego ze swoich wiodących czasopism naukowych.

Historia Wydziału Teologicznego w Krakowie rozpoczęła się od bulli papieża Bonifacego IX ogłoszonej w dniu 11 stycznia 1397 r., w której została zapisana decyzja o powołaniu kolejnego – wówczas już czwartego – wydziału w założonym w roku 1364 Studium Generale. Krakowski Wydział Teologiczny od swojego początku był niezmiernie ważny dla historii i kultury Polski. Po pierwsze, jego geneza była związana z królem Jadwigą Andegaweńską i jej mężem Władysławem Jagiełło, którzy odegrali przełomową rolę dla następnych stuleci wspólnych polsko-litewskich dziejów. Po drugie, wpływ Wydziału Teologicznego w Krakowie, jak i jego absolwentów, na kulturę i historię Polski, ale również i Europy, jest bezcenny na wielu płaszczyznach, w tym również w wymiarze chrystianizacyjnym.

W kartach dziejów Wydziału Teologicznego w Krakowie swoje miejsce ma również Towarzystwo Jezusowe, i to paradoksalnie za sprawą sporu, czasami bardzo ostrego, który wybuchł pomiędzy przybywającymi do Polski w drugiej połowie XVI w. jezuitami a profesorami Uniwersytetu Krakowskiego obawiającymi się utraty swojej pozycji i monopolu edukacyjnego na skutek konkurencji ze strony bezpłatnego szkolnictwa jezuickiego. Nie

dziwi zatem fakt, że zanim jezuita założyli swój dom w Krakowie, posiadali już w Polsce pięć kolegiów: w Braniewie (1564), Pułtusku (1565), Wilnie (1569), Poznaniu (1571) i Jarosławiu (1574). Szkoły te – bardzo odległe od Krakowa – skutecznie odciągały młodzież od studiowania w Uniwersytecie Krakowskim, co wywoływało troskę wśród krakowskich profesorów. Dopiero wskutek działania Antonia Possevino SJ, nie tylko jednej z najwybitniejszych postaci w historii Towarzystwa Jezusowego, ale również doskonałego dyplomaty i organizatora, papież Grzegorz XIII powołał specjalną jezuicką misję papieską (1579), której jednym z zadań było przekonanie niezłomnych rektorów kolegiów Uniwersytetu Krakowskiego do rzeczywistych motywów działania jezuitów, którzy swoją obecnością w Krakowie nie zamierzali umniejszać roli istniejącego już w mieście uniwersytetu. Ostatecznie w dniu 1 lutego 1583 r. jezuita otrzymali od biskupa Piotra Myszkowskiego dokument dający im w używanie kościół św. Barbary w Krakowie. Następnie sam Possevino, który jako legat papieski przebywał wówczas krótko w Rzeczypospolitej, objął osobiście (7 lutego 1583 r.) świątynię w posiadanie zakonu. Kilkadziesiąt lat później biskup krakowski Marcin Szyszkowski nadał jezuitom prawo otwarcia szkoły humanistycznej, teologii i filozofii (1622), a w kolejnym roku król Zygmunt III Waza ogłosił przywilej erekcyjny kolegium. Oczywiście nie doprowadziło to do uspokojenia sytuacji, ale roznieciło spór na nowo, z którego ostatecznie zwycięsko wyszedł Uniwersytet Krakowski. W marcu 1634 r. papież Urban VIII nakazał zamknąć kolegium Towarzystwa Jezusowego w Krakowie, które ostatecznie zaprzestało działać 28 czerwca tego roku, a jezuitom pozwolono kształcić jedynie własnych zakonników. Pomimo tych burzliwych relacji z krakowskimi profesorami w kolejnych stuleciach dzieje jezuitów były związane z Krakowem i jego mieszkańcami. Działo się tak również pomimo kilkudziesięcioletniej nieobecności Towarzystwa Jezusowego w Krakowie, związanej z kasatą zakonu w 1773 r. Jezuita powrócili do Krakowa w 1867 r. i na trwałe wrosli w krajobraz religijny, kulturowy oraz dydaktyczny i naukowy „Miasta Królów Polski”, czego jednym z wyrazów jest dzisiaj Uniwersytet Ignatianum w Krakowie.

Należy dodać – co jest szczególnie istotne z perspektywy czasu – że wspomniana powyżej rywalizacja pomiędzy Uniwersytetem Krakowskim a jezuitami nie miała charakteru próby przełamania monopolu edukacyjnego najstarszej polskiej uczelni, a była związana z dostępnością samej edukacji, jak i wzorcami przekazywanymi przez Towarzystwo Jezusowe. Obecnie pracownicy i studenci Uniwersytetu Ignatianum w Krakowie, Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, jak i Uniwersytetu Jagiellońskiego prowadzą wiele wspólnych inicjatyw naukowych, dydaktycznych i organizacyjnych, dowodząc tym samym łączących ich wspólnych idei, wartości oraz celów.

Tymczasem powracając do najnowszych dziejów Wydziału Teologicznego w Krakowie, należy zwrócić uwagę, że również losy tego fakultetu, podobnie jak kilka wieków wcześniej kolegium jezuickiego w Krakowie, nie były usłane różami. W 1954 r. władze Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, na przekór wielowiekowemu dziedzictwu i tradycji, usunęły Wydział Teologiczny z Uniwersytetu Jagiellońskiego i włączyły go w struktury Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie. Co prawda dzięki oporowi kadry naukowej Wydział Teologiczny pozostał w Krakowie, skupiając się na kształceniu kleryków, ale decyzja władzy komunistycznej doprowadziła do trwałego wydzielenia studiów teologicznych z najstarszej polskiej uczelni. W kolejnych latach formułowano stan prawny Wydziału Teologicznego: w 1959 r. dekret Stolicy Apostolskiej ustalił jego ostateczny stan prawny, a w 1974 r. został mu przyznany tytuł „Papieski”. W roku 1981 staje się Papieską Akademią Teologiczną w Krakowie, przekształconą następnie w 2009 r. w Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie.

W niniejszym tomie „Perspektyw Kultury” swoje miejsce znalazły studia związane z dziejami i rolą Wydziału Teologicznego najpierw Uniwersytetu Krakowskiego, a później Uniwersytetu Jagiellońskiego. Bez wątpienia nie wyczerpują one problematyki dotyczącej krakowskiego Wydziału Teologicznego, jednak przynoszą nie tylko nowe ustalenia, ale również determinują do podejmowania kolejnych badań w przyszłości.

Gratulując dotychczasowych osiągnięć, życzymy Kadrze i Studentom Wydziału Teologicznego, jak i całego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, z okazji okrągłego Jubileuszu dalszego pomyślnego rozwoju oraz sukcesów w wypełnianiu misji kształcenia i tworzenia wiedzy oraz tego, aby praca i studia w murach Papieskiej Uczelni dawały wiele satysfakcji.

ks. dr hab. Tomasz Homa SJ, prof. UIK
Rektor Uniwersytetu Ignatianum w Krakowie

dr Łukasz Burkiewicz
Redaktor naczelny „Perspektyw Kultury”
Dyrektor czasopism naukowych w UIK

